

НОВИ САД - На данашњи дан 1968. године у Београду су касно увече започели немири који су се наредног дана претворили у масовне студентске демонстрације, највеће у социјалистичкој Југославији од Другог светског рата. Демонстрације на трагу великих студентских протеста одржаваних тада широм Европе, на улицама Београда растурене су силом, а затим су настављене унутар универзитетских зграда, највише на Филозофском факултету (Капетан Мишино здање). Седмог дана протеста председник Јосип Броз Тито обратио се јавности подржавши, декларативно, већину студентских захтева, што је за последицу имало престанак немира. У наредном периоду неколицина наставника Филозофског факултета, који су окарактерисани као инспиратори, одстрањени су из наставе.

Данас је уторак, 2. јун, 153. дан 2026. године. До краја године има 214 дана.

1624 - Рођен је пољски краљ Јан III Собјески, који је током владавине од 1674. до смрти 1696. онемогућио дубљи продор Турака у Европу. Приликом друге опсаде Беча 1683. војска под његовом командом потукла је Турке и ослободила град опсаде. Његова победа над Турцима под Бечом 1683. сматра се пресудним тренутком у одбрани Европе. Уследило је узмицање Турске из Европе које је трајало до 20. века.

1740 - Рођен је француски писац Донасјен Алфонс Франсоа де Сад, познат као Маркиз де Сад. Био је чувен по раскалашном животу и разним настраностима, па је од његовог презимена скован термин садизам. Мање је позната његова политичка улога, био је велики присталица револуције и крајње искључиви непријатељ хришћанства. Француски цар Наполеон I наредио је да га затворе у шарантонску болницу као душевно оболелог. Дела: романи "Јустина", "Жилијета", "120 дана Содоме".

1771 - Русија је у време владавине царице Катарине II Велике окончала заузимање црноморског полуострва Крим. Турска је поново Кучук-Канарџијским миром 1774.

закратко повратило полуострво, уступивши Русији целу северну обалу Црног Мора, осим Крима и дела Украјине између Буга и Дњепра, али је Катарина 1783. коначно анектирала Крим.

1790 - У Новом Саду је отворена прва књижара, чији је власник Емануел Јанковић набављао у Прагу књиге најзначајнијих светских писаца, на немачком и француском језику. У својој штампарији у Новом Саду штампао је каталог књига, први те врсте код Срба.

1831 - У Београд је допремљена штампарија, коју су 1830. у Санкт Петербургу купили Аврам Петронијевић и Цветко Рајовић. Прва штампарија у ослобођеној Србији почела је да ради у септембру 1831. и највише је израђивала материјале за потребе администрације. Названа је Књажевско-србска печатња. Званично име је доцније више пута мењано.

1832 - Умро је Атанасије Стојковић српски писац и научник, члан руске Царске академије наука, професор и ректор универзитета у Харкову. Један је од учених Срба које је царска Русија позвала да буду професори на том универзитету, уз Глигорија Трлајића, Саву Петровића, Ђорђа Коритарa. Био је и ректор и оснивач харковског Ученог друштва. Један је од носилаца просветитељства код Срба, уз Доситеја и Павла Соларића, и био је међу највећим противницима језичке реформе Вука Караџића.

У Будиму је 1801/3 (на подстицај Доситеја Обрадовића) објавио тротомно дело: "Фисика, простим језиком списана за род славено-сербскиј". Аутор је и првог оригиналног српског романа: "Аристид и Наталија" на традицијама тзв. сентименталних романа 18. в. иако се зачецима белетристике код Срба, сматра прерада Мармонтеловог "Велизарија" Павла Јулинца (1730-1785). По узору на Волтеров "Кандид" написао је: "Кандор или откривање египетских таин", филозофско поучно дело. Аутор је и дела: "О ваздушном камењу и њиховом пореклу", наводно првог те врсте уопште. У Источном Сибиру, где је 30. јуна 1908. године пао метеорит и изазвао огромна разарања, постоји брежуљак назван "Стојковићево брдо" по овом научнику.

1840 - Рођен је енглески писац Томас Харди, сликар села и провинцијске варошице, који је први у енглеској литератури створио тзв. покрајински роман и приповетку. Дела: романи "Под зеленим дрветом", "Далеко од разуздане гомиле", "Повратак урођеника", "Теса од Д'Арбервиллових", "Незнани Џуд", збирке приповедака "Приче из Васекса",

"Животне мале ироније", "Племените госпе", "Промењени човек", епска драма "Династи",
више збирки песама.

1857 - Рођен је енглески композитор и виолиниста Едвард Вилијам Елгар, стварао је у
касноромантичарском маниру. Дела: ораторијум "Геронтијусов сан", концертне увертире
"Цоцкаигне", "На југу", "Енигма варијације", "Фалстаф", две симфоније, концерти за
виолину и виолончело.

1882 - Умро је италијански револуционар Ђузепе Гарибалди, вођа покрета за уједињење
Италије. Приступио је 1831. тајном друштву "Млада Италија" Ђузепе Мацинија, а после
пропасти устанка у Савоји 1834. емигрирао је у Јужну Америку, где се борио у Бразилу и
Уругвају. Вратио се у отаџбину 1848. и учествовао је у борбама против Аустрије, 1849. у
борби за Римску републику, после чијег пада је пошао у помоћ Венецији са 4.000
добровољаца, али су га монархисти ухапсили и отерали у прогонство у којем је остао до
1854. Када је 1859. избио рат између Француске и Пијемонта (Савоје) поново је окупио
добровољце. Извео је 1860. легендарни поход на Сицилију и са хиљаду
"црвенокошуљаша" заузео је острво, а 7. септембра 1860. тријумфално је ушао у Напуљ
(чиме је свргнута локална династија Бурбона и Напуљско краљевство је престало да
постоји). Покушао је 1862. и 1867. да ослободи Рим папске власти, али је оба пута
ухапшен. Учествовао је са својим добровољцима 1870. на страни Француза у
Француско-пруском рату. Касније се повукао из политике, незадовољан развојем
догађаја у Италији после уједињења. Друштво Српске словесности, претеча Српске
краљевске академије (данас САНУ) изабрало га је за члана 1864.

1904 - Рођен је амерички спортиста и филмски глумац Џони Вајсмилер, први човек који је
препливао 100 метара брже од минута, тумач насловне улоге у низу филмова о Тарзану.
Освојио је три златне медаље на Олимпијским играма 1924. и две 1928. Филмови:
"Тарзан у изгнанству", "Тарзанов повратак", "Тарзан и његова дружина", "Тарзан и
његов син".

1922 - Рођен је Вивешвар Дут Саклани, човек који је засадио стотине хиљада стабала.
Рођен у Утараканду, на северу Индије, Саклани је живот посветио свакодневном сађењу
младица, најчешће хималајског храста и гуаве. Сам, независно од ма каквих институција,
свакодневно је садио младице стабала, у прво време чак и уз бројна негодовања. Прва
стабла посадио је као дете да би доцније то постала његова главна преокупација. Сам је
за себе говорио да је посадио пет милиона младица, али несумњиво је пошумио стотине
хектара. Године 1986. добио је награду за очување околине, доцније су уследила и
друга признања па и нека врста шире популарности.

1924 - Амерички Конгрес признао је држављанство свим преосталим Индијанцима, староседеоцима на територији на којој су створене САД.

1940 - Рођен је грчки краљ Костантин II, последњи монарх Грчке, који је владао од 1964. до 1967, када је неколико месеци после војног удара због сукоба с војном управом приморан да напусти земљу. У Грчкој је војни режим формално укинуо монархију 1973.

1946 - Италијани су се на референдуму изјаснили за републиканско уређење, одбацивши монархију. Савојска династија је претходно изгубила популарност пошто је деценијама подржавала Мусолинијев режим, а тиме и пораз Италије у рату и, као последицу, губитак колонијалног царства.

1949 - Арапска блискоисточна држава Трансјорданија променила је име у Хашемитска краљевина Јордан.

1953 - Британска краљица Елизабета II крунисана је у Вестминстерској катедрали у Лондону и то је била прва таква церемонија у историји коју је преносила телевизија.

1955 - Југословенски и совјетски лидери Јосип Броз и Никита Хрушчов потписали су Београдску декларацију којом су нормализовани односи Југославије и Совјетског Савеза, нарушени резолуцијом Информбироа из 1948. Две земље су изразиле приврженост принципима мирољубиве коегзистенције и развијању свестране сарадње на равноправним основама.

1965 - У експлозији мине у јапанском руднику угља близу Фукуоке погинуло је 200 рудара.

1969 - У судару аустралијског носача авиона "Мелбурн" и америчког разарача "Френк Е. Еванс" у Јужнокинеском мору погинула су 74 америчка морнара.

1974 - Крунисан је краљ Бутана Ђиг Синги Вангчук (18). Овим чином он је постао најмлађи монарх у свету.

1983 - Совјетски Савез је са сателита у орбити Земље лансирао нову васионску сонду за истраживање планете Венере.

1987 - Умро је шпански гитариста Андрес Сеговија, највећи мајстор тог инструмента у 20. веку. Већ са седам година почео је да приређује концерте широм света, изванредно тумачећи дела класичних мајстора, чиме је гитару уврстио у концертне инструменте озбиљне музике. Транскрибовао је за гитару низ композиција Јохана Себастијана Баха. Многи композитори посветили су му дела која су компоновали за гитару.

1993 - На првим слободним изборима у Бурундију изазивач Мелхиор Ндадаје победио је војног председника Пјера Бујоју, чиме је у тој афричкој земљи први пут шеф државе постао припадник већинског племена Хуту.

1994 - У Шкотској се срушио британски војни хеликоптер, што није преживео нико од 29 особа у њему.

1995 - Противваздушна одбрана Војске Републике Српске оборила је у северозападној Босни амерички ловац Ф-16, чији се пилот Скот О'Грејди спасао катапултирањем.

1997 - Суд је прихватио све тачке оптужнице против америчког ратног ветерана Тимотија Меквеја, оптуженог за подметање експлозива 1995. у федералну зграду у Оклахома Ситију, кад је погинуло 168 особа. Меквеј је 11 дана доцније осуђен на смрт.

1999 - У Јапану је, после вишедеценијске полемике, легализована употреба средстава за контрацепцију.

2001 - Колумбијска влада и побуњенички покрет ФАРЦ потписали су споразум којим је после 37 година грађанског рата у тој земљи први пут омогућена размена заробљеника.

2004 - МУП БЈР Македоније донео је одлуку о забрани архијерејима и свештенству Српске православне цркве да улазе у ту земљу, као и да прелазе преко њене територије. Званично, одлука је донета на захтев канонски непризнате Македонске цркве.

2006 - Преминуо је руски вајар Вјачеслав Кликов. Народни уметник Русије Кликов је аутор чувених радова међу којима је споменик маршалу Жукову на Мањежу у Москви, Ђирилу и Методију на Словенском тргу у руској престоници и Василију Шукшину у једном алтајском селу. Кликов је један од иницијатора и организатора Дана словенске писмености и културе, а био је и председник Међународног фонда словенске писмености и културе.

2007 - Брод који је прелазео реку Хелманд, у истоименој јужној авганистанској провинцији, потонуо је и том приликом удавило се 60 особа.

2008 - Умро је амерички музичар Бо Дидли, гитариста, један од пионира рокенрола. Аутор низа незаборавних песама, међу којима су "Say Man", "Shave and a Haircut", Uncle John", "Who Do You Love?". Био је пионир електричне гитаре и битно је утицао на поједине велике музичаре попут Бади Холија, Ролингстоунса, групе "Wxo", Бруса Спрингстина или Елвиса Костела. Године 1999. добио је награду "Греми" за животно дело.

2008 - Умро је амерички глумац режисер и продуцент Мел Ферер. Најпознатији је по улогама у филмовима "Рат и мир", "Лили" и "Сунце се поново рађа". Режирао је и продуцирао филмове у којима је глумила његова супруга Одри Хепберн, као што је трилер "Сама у тами" из 1967.

2014 - Шпански краљ Хуан Карлос најавио је абдикацију, после готово четири деценије на трону, у корист сина принца од Астурије, који је на престо Шпаније ступио под именом Фелипе VI.

(Танјуг)